

Bacheloroppgave

VPL05 Vernepleie

Hvilken betydning har arv og miljø for å utvikle alkoholavhengighet?

How does environment and heritage affects the development of alcohol addiction?

Mælum, Marie

Totalt antall sider inkludert forsiden: 40

Molde, 28.05.2015

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none"> • ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands. • ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt. • ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt. • har alle referansene oppgitt i litteraturlisten. • ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å betrakte som fusk og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. Universitets- og høgskoleloven §§4-7 og 4-8 og Forskrift om eksamen §§14 og 15.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert i Ephorus, se Retningslinjer for elektronisk innlevering og publisering av studiepoenggivende studentoppgaver	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens retningslinjer for behandling av saker om fusk	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av kilder og referanser på biblioteket sine nettsider	☒

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Anne Botslangen

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven, §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Er oppgaven unntatt offentlighet?

ja nei

(inneholder taushetsbelagt informasjon. Jfr. Offl. §13/Fvl. §13)

Dato: 28.05.2015

Antall ord: 8024

Forord

*Rusmisbruker? Det var jo ikke meg! Jeg bare drakk litt for mye, jeg.
Selv om jeg hadde innsett at jeg hadde drukket meg vel langt ned i pappvinen og
de dyre vinene. Så langt ned at jeg endelig hadde innsett at jeg måtte
ha hjelp til å komme opp. Men ruse seg? Det var jo ikke derfor jeg hadde drukket...
litt for mye, og litt for mye på feil tidspunkt*

(Duckert m.fl.2008:145)

INNHold

1.0 INNLEDNING.....	6
1.1 BAKGRUNN OG VALG AV TEMA	6
1.2 HVORFOR TEMAET ER AKTUELT FOR YRKESGRUPPEN	7
1.3 FORMÅLET MED OPPGAVEN	7
2.0 PROBLEMSTILLING.....	8
2.1 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLINGEN	8
2.2 DEFINISJON AV SENTRALE BEGREPER.....	8
3.0 MIN FORFORSTÅELSE	10
3.1 MIN PERSONLIGE FORFORSTÅELSE.....	10
3.2 MIN FAGLIGE FORFORSTÅELSE	10
4.0 METODE	11
4.1 KILDER	11
4.2 KILDEKRITIKK	12
5.0 REDEGJØRELSE AV FYSIOLOGISK OG SOSIOKULTURELT PERSPEKTIV	13
5.1 FYSIOLOGISK PERSPEKTIV	13
5.2 SOSIOKULTURELT PERSPEKTIV	14
6.0 PRESENTASJON AV TEORI, OG DRØFTING	15
6.1 BIOLOGISKE FAKTORER	15
6.1.2 Presentasjon av forskning som viser sammenheng mellom alkohol og gener.....	18
7.0 SOSIALE OG KULTURELLE FAKTORER	19
7.1.2 Alkoholforbruket siste 20 årene	22
7.1.4 Alkoholmisbruk som sosialt innlært atferd	25
8.0 AVSLUTNING	28
8.1 KONKLUSJON.....	28
8.2 REFLEKSJON	29
KILDELISTE	31
VEDLEGG.....	34
VEDLEGG 1 ARTIKKEL FRA VG: ALKOGEN	34
VEDLEGG 2 HØYT UTDANNEDE DRIKKER MER	35
VEDLEGG 3 BEREGNINGER AV ALKOHOLFORBRUKET I NORGE.....	37
VEDLEGG 4 OPPDAGET FYLLE-GENET	40

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn og valg av tema

Temaet for denne oppgaven er hvordan arv og miljø påvirker et menneske til å utvikle rusavhengighet. Rusavhengighet avgrenses til alkoholavhengighet. Målgruppen i denne oppgaven er unge voksne, fra 25 –35 år, både kvinner og menn. Denne målgruppen er valgt fordi alkoholforbruket har sammenheng med blant annet livsstil, sivilstatus og utdanning. I tillegg er unge voksne mer etablerte sammenlignet med ungdommer. Unge voksne har en fast jobb, er i ekteskap eller samboerskap, skilt og utdanning. Det finnes også alkoholforbruk hos mennesker med en høy status i samfunnet. Noe av alkoholforbruket skjer også i det skjulte. «*Det finnes dem som må ta seg en klunk før de skal inn i salen. Noen må også ut i pausene for å lure til seg litt mer. Ofte blir det hele forsøkt skjult med litt munnvann. I lengden lar ingen seg lure. Bruken foregår i ensomhet, men har med sosial fungering å gjøre, og virker noen gange som en slags selvmedisinering*» (Weihe 2004:30)

Det økte alkoholforbruket har for begge kjønn også en klar sammenheng med økte inntekter. De med høyest inntekt drakk i gjennomsnitt omtrent 20 % mer enn de i den laveste inntektsgruppen (Duckert m.fl. 2008:55).

Rus og alkoholavhengighet er et tema det i dag forskes mye på og ofte er det spørsmål om arv og alkoholavhengighet har en sammenheng. Forbruket av alkohol har økt med 40 % de siste 20 årene¹. I tillegg kommer det frem i en artikkel fra VG at «En genmutasjon kan være årsaken til at noen av oss blir alkoholavhengige»². I følge Duckert m.fl (2008) viser forskning at et høyt alkoholforbruk har sammenheng med livsstil, høy utdanning og sivilstatus. Fekjær (2008) skriver at stordrikerne har et forbruksnivå som kan gi helseskadelige virkninger. «Grovt sett kan vi derfor si at ca. hver annen flaske drikkes av en som ikke burde ha drukket den flasken» (Fekjær 2008:80).

---

¹ Folkehelse rapporten 2014 (www.fhi.no)

² Artikkel fra VG sin nettside, skrevet den 26.12.2013 av forfatter Jenny-Linh Lohne

1.2 Hvorfor temaet er aktuelt for yrkesgruppen

Formålet med vernepleierutdanninga er å utdanne brukerorienterte og reflekterte yrkesutøvere som er kvalifiserte for å utføre miljøarbeid, habilitering- og rehabiliteringsarbeid sammen med mennesker med fysiske, psykiske og/eller sosiale funksjonsvansker som ønsker og har bruk for slike tjenester (Fagplan 2012:5)

Fra fagplanen (2012) fra vernepleierutdanningen ved Høgskolen i Molde står det om vernepleierens kompetanse. Vernepleiere har en bred kompetanse, og har kvalifikasjoner for å arbeide innen rusomsorgen. Temaet har derfor stor relevans for vernepleieyrket. En vernepleier kan jobbe innen rehabilitering for mennesker som sliter med rus og alkoholavhengighet, og kan derfor møte på mennesker som har denne type problematikk. Oppgavene til en vernepleier innen rehabilitering kan eksempelvis være å sette i gang tiltak, ha samtaler med tjenestemottakerne, skrive og evaluere behandlingsplaner, samt ha medisinansvar på arbeidsplassen.

1.3 Formålet med oppgaven

Formålet med denne oppgaven er å få en bedre forståelse for hvorfor noen mennesker utvikler alkoholavhengighet. Det er naturlig å stille seg spørsmålet *hvorfor*, når noen blir rus- eller alkoholavhengig. Oppgaven vil ta for seg hvordan alkohol påvirker kroppen fysisk og hvordan samspillet mellom arv og miljø påvirker oss. Med miljø menes venner, familie, kultur og oppvekst. Ved å få en bedre forståelse for hvorfor noen blir alkoholavhengige, kan dette gi en mer helhetlig forståelse, samt oversikt over hvilke faktorer som ligger til grunn for denne type avhengighet og rusavhengighet. Vernepleieren kan i jobbsammenheng møte mennesker med rus- eller alkoholavhengighet og denne oppgaven kan gi en økt forståelse for ulike situasjoner med denne målgruppen, sett fra ulike vinkler.

2.0 Problemstilling

2.1 presentasjon av problemstillingen

Problemstillingen i denne oppgaven er:

Hvilken betydning har arv og miljø for å utvikle alkoholavhengighet?

Oppgaven har som mål å beskrive hvordan mennesker påvirkes av de biologiske faktorene som arv og gener, og de sosiokulturelle faktorene som oppvekstvilkår, omgivelser og miljø for å utvikle alkoholavhengighet. Kan det være at miljøet spiller mer inn enn arv, eller er det en kombinasjon av arv og miljø? Hvilke faktorer har mest betydning? Hva gjør at noen mennesker er mer sårbare enn andre for å utvikle alkoholavhengighet?

2.2 Definisjon av sentrale begreper

Definisjon av miljø

Den store norske leksikon definerer miljø på følgende måte:

Betegner organismens ytre livsvilkår og de påvirkninger den her blir utsatt for. I en utvidet forstand taler man også om organismens indre miljø, og sikter med dette til påvirkninger som kommer fra kroppens indre organer og som ikke er genetisk bestemt (Store norske leksikon 2012).

Definisjon av alkoholisme

Store Norske Leksikon definerer alkoholisme på følgende måte:

Det sentrale trekk ved alkoholismen er at det er en tilstand hvor individet har mistet kontrollen over sitt alkoholforbruk, både ved at vedkommende i det lange løp er ute av stand til å avstå fra å drikke, og ved at han ikke kan stoppe å drikke før han er blitt beruset og fortsatt må holde denne beruselse ved like. Alkoholismen utvikles først etter års stordriking. Det kan dreie seg om 10–30 år for den som har begynt å drikke i voksen alder, men for den som begynner i pubertetsårene skjer utviklingen langt raskere. Noen kan i kortere eller lengre perioder holde seg avholdende til de igjen får en svær drikkeperiode (periodedrankere) (Store Norske Leksikon 2014).

Definisjon av gen og genetikk

Et gen er den delen av arvematerialet som koder for («gir beskjed om») en bestemt oppbygning av proteiner. Det er genene som bestemmer kjønnet vårt og som legger grunnlaget for utseende, høyde, kroppsbygning og andre særtrekk ved oss som mennesker (Håkonsen 2014:40).

Store norske leksikon definerer genetikk som følgende: «(av gen), læren om biologiske arvelighet, det at en egenskap i en generasjon kan gjenfinnes i en senere generasjon. Dette gjelder ikke bare enkelte karakterer, men også det forhold at mennesker føder menneskebarn, at ertefrø spirer til erteplanter osv. Det som overføres fra generasjon til den neste, er midlertid ikke egenskapen i seg selv, men arveanlegg (gener)». (Store Norske Leksikon 2013)

Det er forskjellig oppfatning på hva som er misbruk og hva som ikke er misbruk.

Her vises det til definisjoner om både misbruk og avhengighet.

Definisjon av misbruk

Med misbruk menes bruk som overskrider forskrevet eller sosial akseptabel bruk. Det vil si at bruk av reseptpliktige medikamenter ut over forskrevne doser er medikamentmisbruk, bruk av rusmidler ut over samfunnsmessige aksepterte normer er rusmiddelmisbruk. Misbruk kan føre til avhengighet, som innebærer fysisk eller psykisk behov for å ta til seg stoffet, selv om det har uønskede konsekvenser (Snoek og Engedal 2000:134).

Definisjon av avhengighet

«Hva som ligger i avhengighetsbegrepet, vil variere. Det er et enklere begrep enn misbruk, men åpner ikke desto mindre for atskillig tolkning. Litt forenklet kan man si at avhengighet representerer at man bare «må ha», og ikke kan fungere uten» (Weihe 2004:41).

3.0 Min forforståelse

Forforståelse er personlig og bygges opp gjennom livet ditt på grunn av ting som din omgang med familien, forskjellige venner og lærere i løpet av skoletiden, bøker du har lest. Hva du forstår, henger altså sammen med din erfaring. Og dine erfaringer forandrer seg hele tiden, derfor kan også din forforståelse endre seg. Din forforståelse har du alltid med deg, og den virker inn på hva du ser etter, hvordan du ser eller hører, og på hvordan du oppfatter og beskriver en situasjon (Bie 2010:62).

3.1 Min personlige forforståelse

Min forforståelse har blant annet blitt formet av direkte møter med mennesker som sliter med rusavhengighet, og jeg har møtt disse menneskene både i jobbsammenheng og i praksis innen rehabilitering for rusavhengige. Møtene har påvirket meg i den grad at jeg har fått mer interesse og nysgjerrighet for temaet. Jeg har i tillegg fått et innblikk i hvor ulik bakgrunn og oppvekst enkelte kan ha med seg i bagasjen, og hvordan disse opplevelsene kan påvirke dem til å utvikle rusavhengighet. Basert på møte med mennesker med forskjellige livshistorier, der feil vennekrets er et eksempel som spiller inn, er inntrykket mitt at miljøet spiller en stor rolle. Mitt mål er derfor å undersøke mer bakgrunnen for dette og hva slags betydning arv og miljø har for selve utviklingen av alkoholavhengighet.

3.2 Min faglige forforståelse

I følge Aadland (2011), foregår det alltid en indre dialog når det leses en tekst. Det kan være teorier som leseren kjenner seg igjen i, eller som vekker beundring og ubehag.

Min faglige forforståelse er blitt formet av litteratur jeg har lest, med temaer som rus, rusavhengighet og oppvekst i Norge. Forforståelsen har gitt meg en bredere forståelse for hvorfor noen mennesker blir avhengige av rus eller alkohol, og at det er mange ulike faktorer som former hvordan livene våre blir.

4.0 Metode

«Metoden er redskapet vårt i møte med noe vi vil undersøke. Metoden hjelper oss til å samle inn data, det vil si den informasjonen vi trenger til undersøkelsen vår» (Dalland 2012:112).

Kvalitativ metode har vært formende for min oppgave, og oppgaven belyses ut i fra denne metoden. *«Den kvalitative metoden tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle» (Dalland 2012:112)*

Denne metoden kan gi en helhetlig forståelse av data som kommer inn, ved å belyse sammenheng og helhet. I tillegg til å formidle forståelse, gå i dybden, samt gi mange opplysninger om temaet (Dalland 2012). I denne oppgaven blir problemstillingen belyst ut i fra litteratur, som bøker, avisartikler og digital artikler. Metoden som er valgt er litteratursøk, som gir muligheten til å tilegne seg forskjellige litteratur om temaet. Når litteratur velges, er valget allerede basert på en forforståelse. Litteraturen som er presentert i denne oppgaven kommer med påstander om at mennesker formes av miljø og hvordan de blir påvirket. I tillegg kommer det påstander om at arvelighet kan ha betydning for å utvikle alkoholavhengighet.

4.1 Kilder

Kildene som er brukt i denne oppgaven er valgt fordi de har relevans for temaet. Hvorfor de er relevante, er fordi litteraturen tar for seg emnene alkoholavhengighet, gener, kulturelle og sosiale faktorer. I tillegg belyser litteraturen sentrale begreper i oppgaven, begreper som avhengighetssyndromet, misbruk, gen og alkohol.

Det har vært en utfordring å finne bøker som konkret tar for seg arv og miljøets betydning for å utvikle alkoholavhengighet. Litteraturen er hentet fra bøker om psykologi og psykologisk utvikling, og bøkene har tatt for seg miljø som nettverk, familie, venner og relasjon. Litteraturen omhandler også temaene rus, oppvekst, sårbare unge, genetisk sårbarhet, kriminalitet og avhengighet. Avisartikkelen fra VG (se vedlegg 1), om alkohol og arv, er hentet fra databasen atekst³ som har norske avisartikler i fulltekst, og her ble det søkt på ordet «alkohol» i databasen.

---

³Database fra bibliotekets hjemmesider på høgsolen i Molde. Atekst

4.2 Kildekritikk

«Kildekritikk er de metodene som brukes for å fastslå om en kilde er sann. Det betyr å vurdere og karakterisere de kildene som benyttes» (Dalland 2012:67).

Dalland (2012) skriver at det er to forskjellige sider ved kildekritikk. Den ene siden handler om hjelp til å finne frem til den litteraturen som er best egnet for å belyse problemstillingen. Den andre siden handler om å gjøre rede for litteraturen som er brukt i oppgaven.

Kildene har vært oppgitt etter riktig forfatter, årstall og sidetall. En kritisk tilnæringsform er valgt i den forstand at det bevisst er valgt ut i fra relevans for temaet og problemstillingen. Det er eksempelvis brukt litteratur fra boken *Kvinner og alkohol* skrevet av Duckert og Lossius m.fl (2008) Denne boken tar for seg alkoholproblemer og alkoholforbruk i dagens samfunn. Forfatterne i boken er erfarne forskere og behandlere. Boken tar også for seg kvinner og alkoholforbruk, men det er valgt å ikke fokusere denne delen i boken, da målgruppen for denne oppgaven er både kvinner og menn. Boken er likevel benyttet, fordi det fremkommer et eksempel om alkoholforbruket blant begge kjønn. I tillegg har boken *Rus*, skrevet av Fekjær (2008), blitt benyttet. Fekjær skriver om blant annet alkohol i Norge, alkoholbruken før og nå, samt om motiver for å bruke rusmidler. For å forsikre meg om at kildene er oppført riktig, er det lest grundig, og det er tatt hensyn til korrektur på kildene. For å finne relevant litteratur i oppgaven er det søkt på norske ord som: *alkoholavhengighet, arv, misbruk, miljøfaktorer, oppvekst, alkoholisme, sosiokulturelt, oppvekstfaktorer og avhengighet*.

Digitale kilder er også brukt i denne oppgaven og nettsidene har blitt vurdert kritisk i form av hvem som er avsender, samt hvordan statistikk, forskning og informasjon er presentert. Det er hentet funn og statistikk fra Folkehelseinstituttet, en side som fokuserer på rusmiddelforskning, og som publiserer statistikk og analyse på bakgrunn av dette. Siden fokuserer eksempelvis på rusmiddelforskning, og publiserer instituttstatistikk og analyse på bakgrunn av dette. I tillegg er det hentet ut en artikkel fra NRK sine sider om temaet livsstil og helse. Artikkelen viste til en rapport om forskning på alkohol og gen, noe som gjorde den svært relevant for oppgaven. Store norske leksikon sin nettside er også brukt i denne oppgaven, en nettside som er skrevet og redigert av fagfolk.

5.0 Redegjørelse av fysiologisk og sosiokulturelt perspektiv

5.1 Fysiologisk perspektiv

Dette kapittelet skal redegjøre for hvordan alkohol påvirker kroppen, samt hva som skjer i hjernen når alkohol inntas. I tillegg skal begrepet dopamin defineres.

Weihe (2004) skriver om dopamin på følgende måte:

Senteret i hjernen for lyst, velbehag og avspenning kalles det limbiske systemet. Det limbiske systemet påvirkes raskt ved alkoholinntak. En av de viktigste signalsubstansene er dopamin, som fungerer sentralstimulerende. Alkoholinntak øker dopaminets aktivitet i det limbiske systemet, og resultatet er opplevelse av stimulering, samtidig som muskler slapper av og vi føler ro (Weihe 2004:23).

Duckert m.fl (2008) skriver at alkohol er et kjemisk stoff, som påvirker nesten alle organene i kroppen. Desto større inntak av alkohol som inntas, desto mer bevisste må vi være på alkoholvirkningen på kroppen (Duckert m.fl 2008).

(Jung 2001; Møreland, 2003) skriver følgende om rus: «Alkohol suges raskt opp i blodet via tynntarmen. Oppsugingen går raskere jo mer konsentrert alkoholen er. Via blodet føres alkohol rundt i kroppen, og alle organene utsettes for påvirkning. Vanligvis går det 30-60 minutter før alkoholen har fordelt seg i hele kroppen. I denne tiden vil konsentrasjonen i blodet hele tiden være stigende» (Duckert m.fl 2008:83).

I boken *Kvinner og alkohol*, henviser Duckert m.fl (2008) til Stortingsmelding nr. 17 (1987), om alkoholens virkning på kroppen. Effekten den har på sentralnervesystemet gir virkninger som er lettest å legge merke til. Alkoholen er med på å dempe ferdigheter, reaksjonsevne og sansene. I tillegg blir de psykomotoriske ferdighetene svekket, impulsiviteten øker, samt konsentrasjon og hukommelse blir svekket (Duckert m.fl 2008).

5.2 Sosiokulturelt perspektiv

Dette kapitlet har som mål å redegjøre for det sosiokulturelle læringsperspektivet. Et sosiokulturelt perspektiv vil se på hvordan mennesket lærer i samspill med andre mennesker.

Det sosiokulturelle læringsperspektivet er opptatt av at mennesker lærer i samspill med andre og at kunnskap og ferdigheter blir videreutviklet i samhandling med familie, venner og kolleger (Helgesen 2011).

Sosiokulturelle perspektiv bygger på et konstruktivistisk syn på læring, men legg avgjerande vekt på at kunnskap blir konstruert gjennom samhandling og i ein kontekst, og ikkje primært gjennom individuelle prosessar (Dysthe 2001:42).

Vår travle virkelighet er preget av kontinuerlige og raske endringer som krever omstilling og nytilpasning. En slik tilpasning nettopp fordi vi er i stand til å lære av hverandre i hverdagens gjentatte fellesaktivitet (Helgesen 2011:121).

Hundeide (2006) skriver at det innen forskjellige samfunn ligger typiske karriereveier og utviklingsveier, som barnet kan dyktiggjøre seg til, gjennom sin bakgrunn eller sin sosiale posisjon. Videre skriver (Elder 1998) «*Men hvordan er det i vårt moderne samfunn? Foreligger det her også tilsvarende utviklingsveier? Hvilke veier er det i så fall som leder inn i for eksempel narkotikamisbruk og kriminalitet?*» (Hundeide 2006:273).

Debatten om arv og miljø er en fortløpende debatt, og det har blitt mer fokus på å trekke inn læring og modning som en del av miljøpåvirkningene (Øia og Fauske 2010).

Det er imidlertid gode grunner til å ta for gitt at menneskets atferd er mindre styrt av biologien enn dyrenes atferd. Det skyldes at individet bruker lengre tid på å bli voksent, at hjernen er mer velutvikla, at språket er avansert, og at læringskapasiteten er mye større. Dessuten er mennesket en aktør som er i stand til å velge – eller avstå fra å velge – bestemte handlinger eller handlingssekvenser. I dette ligger at individet oppfattes som aktør i sin egen dannelsesprosess (Øia og Fauske 2010:25).

6.0 Presentasjon av teori, og drøfting

6.1 Biologiske faktorer

Dette kapitlet vil vise til de biologiske faktorene ved utvikling av alkoholavhengighet. De biologiske faktorene i dette tilfellet handler om genetikk og arv. Kapitlet viser til statistikk, teori og funn som tar for seg disse type faktorene for å utvikle alkoholavhengighet. Begrepet «gener» defineres. Kapitlet vil også vise til forskningsrapport publisert på NRK sin nettside, som omhandler et gen som påvirker alkoholvirkningen på kroppen, og kalles for «fyller-genet». I tillegg vises det til en digital artikkel fra VG, om at alkohol og gener har en sammenheng.

I boken *Psykologi og psykiske lidelser* Håkonsen (2014), skriver Fekjær (2007), at de arvelige faktorene kan medføre at noen mennesker reagerer ulikt enn andre på rus. Arv og gener er et begrep som ofte blir omtalt sammen. For å lettere forstå forskjellen, legges det til en beskrivelse om hva genene sine oppgaver er.

Bunkholdt (2000) skriver følgende:

Genene bestemmer både vår individuelle arv – arvelige kjennetegn som vi får fra våre foreldre – og generelle kjennetegn som vi får med oss fordi vi hører til en spesiell art, mennesket (homo sapiens). Disse artsmessige kjennetegnene er slike som at vi går på to ben, at vi har lunge istedenfor gjeller, og at vi kan utvikle et verbalt språk (Bunkholdt 2000:41).

Håkonsen (2014) skriver at egenskaper som øyenfarge og kjønn bestemmes av gener. Videre skriver han at det i dag er ingen egenskaper eller psykologiske kjennetegn som genene bestemmer. «Arvelige trekk må her alltid ses i sammenheng med miljøet man vokser opp og lever i» (Håkonsen 2014:41).

I følge *Store Norske Leksikon* er muligheten for å utvikle alkoholisme stor blant de som har nære slektninger med et alkoholmisbruk (Store Norske Leksikon). Biologiske fedre med stor grad av alkoholisme har et flertall av sønner som er alkoholiserte, men ikke døtre. Biologiske mødre med samme grad av alkoholisme har flertall av døtre som er alkoholiserte.

Videre skriver Store Norske Leksikon «*Likevel blir 80 % av dem med alkoholmisbrukede far eller mor ikke selv alkoholikere. Arv er derfor bare én av mange faktorer. Hvor den arvemessige disposisjonen for øket risiko av alkoholisme er lokalisert på genet er ikke avklart* (Store norske leksikon 2014).

For å utvikle bestemte egenskaper, finnes det arvelige disposisjoner, også kalt muligheter (Bunkholdt 2010). «*Men i ordet muligheter ligger at dette i seg selv ikke er en tilstrekkelig betingelse for at en egenskap skal utvikle seg. Tilsynelatende arvelig betingete kjennetegn kan også forklares som resultat av miljøpåvirkning* (Bunkholdt 2000:46).

Skårderud (2010) skriver at arvelige forhold viser seg å ha en viss betydning for å utvikle rusavhengighet. Barn som vokser opp med foreldre som har alkoholavhengighet, er mer utsatt enn andre barn for å selv utvikle avhengighet (Skårderud 2010). En kan tolke dette som at barn opplever å møte alkohol i tidlig alder, og i en helt annen kontekst⁴, enn andre barn som ikke har alkoholavhengige foreldre. Alkohol kan bli sett på som mer akseptert i oppveksten fordi foreldre ikke tar avstand fra det og ikke forteller sine barn om konsekvensene ved å drikke alkohol. Barna lærer i stedet av foreldrenes atferd, og risikerer å gå i samme atferdsmessige mønster.

Mennesker som vokser opp i et miljø med et innskrenkende syn på alkohol, kan selv få moderate alkoholvaner, men dette er likevel ikke alltid et tilfelle. De menneskene som sosialiseres inn i en kultur der forbruket av alkohol er meget utbredt, kan selv gå i den retning der forbruket er større (Skog 2006)

I boken *Psykologi og psykiske lidelser* skrevet av Håkonsen (2014), skriver Zimbardo (2011) at all utvikling tar utgangspunkt i at det er et arvemessig grunnlag tilstede, og at det legges noen rammer og forutsetninger for den videre utviklingen grunnet dette arvemessige grunnlaget. I følge Håkonsen (2014) så er dette et komplisert og mangfoldig område, hvor egenskapene ikke blir arvet så åpenbart som enkelte tror. Videre skriver Håkonsen (2014) at mange tror at det er gener som bestemmer menneskers atferd og legger grunnlaget for en bestemt type atferd. Hva som vil gjøre at en atferd er preget av eksempelvis avhengighet av røyk, er læringsmekanismer og sosiale faktorer.

---

⁴ Sammenheng

Det er mange biologiske teorier om mennesker som sliter med rusavhengighet, og mange av teoriene fokuserer på genetikk. Forskning tyder på at mennesker som blir avhengig av et illegalt stoff, kan ha en ulik fysisk reaksjon enn et annet menneske som ikke blir avhengig av dette stoffet (Nolen-Hoeksema 2011). Enkelte mennesker kan ha lettere for å bli avhengig av eksempelvis alkohol enn andre. I følge Fekjær (2008) ble det i 1990 publisert en rapport fra den *Amerikanske Legeforeningens Tidsskrift*. Denne rapporten presenterte at de fleste alkoholikere har en del av et gen som skal ha hatt betydning for dopaminstoffskiftet. Rapporten påstod at ikke-alkoholikere manglet denne delen av genet. En senere oversikt over mange studier uttrykte at denne arveegenskapen fantes hos like mange av både stordrikkere, problemdrikkere og ikke-problemdrikkere, noe som svekket påstanden i rapporten (Fekjær 2008).

En arvelig egenskap er avhengig av et miljø for å utvikle seg, og en miljøpåvirkning vil møte et spesielt genetisk grunnlag hos hvert enkelt menneske (Håkonsen 2014). Mennesket kan for eksempel arve visse type egenskaper som i et bestemt miljø kan føre til en bestemt type atferd (Bunkholdt 2000). Håkonsen (2014) underbygger denne påstanden med at det er galt å si at visse egenskaper kan arves av miljøet, og andre egenskaper av arv.

Det er derfor grunn til å tro at arv er en del av et stort spekter som er med på å påvirke mennesket til å utvikle alkoholavhengighet, og at miljøet spiller en stor rolle i denne påvirkningen.

Det at enkelte mennesker utvikler alkoholavhengighet, kan ses i en større sammenheng. Omgås mennesker et miljø preget av fyll og festing med venner over lang tid, vil også disse få økt toleranse av alkohol. Dette medfører at mennesket trenger mer alkohol, for å oppnå ruseffekt, som igjen kan føre til at forbruket økes. En annen kontekst kan være mennesker som sliter økonomisk, med stress relatert til jobb, samt det å leve det «perfekte liv», der alkoholen blir en trøst i hverdagen. Alkohol kan virke positivt i den forstand at rusen er med på å døyve stresset, men det løser ikke problemene. Du tar seg et glass vin med en gang du kommer hjem fra jobb, eller tyr til spritflasken. Om disse situasjonene over tid kan føre til en alkoholavhengighet eller ikke, er vanskelig å gi et konkret svar på. Enkelte mennesker kan ha problemer med å innse at de drikker mye alkohol, og påstår at det bare er for å kose seg. Det er likevel en forskjell på å kose seg med et glass vin med venner og familie, enn å sitte alene etter jobb å drikke alkohol, med den forstand å døyve eksempelvis stress.

6.1.2 Presentasjon av forskning som viser sammenheng mellom alkohol og gener

En artikkel om «fyller-genet» publisert på NRK sin nettside (vedlegg 4) under temaet Helse og livsstil, tar for seg en rapport gitt ut av forskere i USA (2010). Forskerne forteller at mellom 10–20 prosent av befolkningen har genet CYP2E1. Dette genet medfører forsinkelse i enzymene som skal bryte ned alkoholen, og gjør at denne prosessen kommer tregere i gang enn disse sammenlignet med andre. I tillegg blir alkoholeffekten forsterket fordi det tar lengre tid før alkoholen forsvinner fra kroppen. Når alkoholeffekten forsterkes, medfører det at ruseffekten oppstår fortere. Et forskerteam brukte 237 velvillige studenter i undersøkelsen. En uttalelse fra en professor i etterkant av studien sier følgende: «Vi ser at genet beskytter mot alkoholisme og at det har en veldig sterk effekt. Alkoholisme er en svært komplisert sykdom, men dette kan være med på å forklare noe av årsaken». Videre står det i artikkelen at forskerne tror at om de klarer å overføre dette genet som kalles (CYP2E1) til mennesker med alkoholproblemer, kan genet gjøre de mindre tolerante, og igjen dempe alkoholinntaket (NRK 2010).

I følge en artikkel i VG fra 2013 (vedlegg 1), har forskere kommet frem til at enkelte mennesker fødes med et såkalt «alko-gen», at et gen med en genmutasjon⁵ kan være årsak til alkoholavhengighet. Forskere har gått sammen for å identifisere arvelige faktorer som fører til en slik type avhengighet. Eksperimentet har blitt utført på mus som har fått velge mellom vann, og en væske med alkoholprosent på samme nivå med vin. Musene som ikke hadde mutasjon i genet, valgte nesten i alle tilfeller alkoholfritt. Forsøksdyrene med denne genfeilen valgte i nesten 85 % av tilfellene, den alkoholholdige væsken. (Jenny-Linh Lohne 2013)

---

⁵ En forandring av et enkelt gen

7.0 Sosiale og kulturelle faktorer

Dette kapitlet vil vise til hvordan kulturen i Norge har påvirket alkoholforbruket de siste 20 årene. Videre vises det til hvordan kulturen i Norge og synet på alkohol påvirker oss til å utvikle alkoholavhengighet. I tillegg vil det sosiokulturelle perspektivet trekkes inn hvor oppgaven ser på hvordan mennesket påvirkes i samhandling med andre mennesker, som venner, familie og nettverk.

(Håkonsen 2014) skriver at mennesker alltid har brukt rusmidler. Rusmidlene har vært brukt for å dempe fysisk og psykiske plager, samt i sosiale settinger. Videre skriver han «*I dagens samfunn har rusmidler en plass som både er sammensatt og mangesidig, både fordi bruken av ulike rusmidler er utbredt og langt på vei akseptert i mange miljøet, og fordi rusmidler er en viktig årsak til menneskelig lidelse og fornedrelse* (Håkonsen 2014:378).

Det enkelte menneskets drikkevaner kan formes via samspill med andre mennesker i nettverket sitt, som venner, slekt, og nære og fjerne bekjente (Skog 2006). I følge Jellestad (2012) øker sjansene for å utvikle avhengighet i antall hvor mange ganger rusmiddelet blir inntatt, samt mengden av dette.

Alkohol er meget utbredt i Norge, det er også et akseptert middel, og går derfor ikke under illegale stoffer. Hadde alkohol først blitt tilgjengelig i dag, hadde det med stor sannsynlighet ikke blitt legalisert.

«I løpet av 1900-tallet viste psykologi, psykiatri og samfunnsvitenskap at risikoen for å få problemer påvirkes sterkt av forholdene i barndom og oppvekst» (Fekjær 2008:96).

McGue (2001) skriver i boken *(ab)normal psychology* av Noel-Hoeksema (2011) at typiske trekk ved mennesker som utvikler en form for rusavhengighet, kan ha en atferd som er spenningssøkende og impulsiv. De menneskene som har et høyt nivå av ukontrollert atferd, kan ha lettere for å ta rusrelaterte stoffer, samt bli diagnostisert med avhengighet eller rusmisbruk (Noel-Hoeksema 2011).

I følge Øia og Fauske (2010), kan ikke mennesker bli påvirket av miljøet, hvis de biologiske forutsetningene og arven bestemmer hva slags atferd som vil «prege» mennesket. Vi kan ikke bli formet i et sosialt miljø og opplæring, når arv er mest dominerende. Videre påpeker Øia og Fauske (2010) at vi kan formes innenfor vide rammer. Øia og Fauske (2010) er åpne for at individet lar seg påvirke innenfor miljø og læring. Med dette menes at vi kan ha en tillært atferd, at det for eksempel er «vanlig» at akkurat alkoholtypen champagne skal drikkes på nyttårsaften, for dette gjør «de fleste andre». Det er stor enighet i teoriene som framkommer generelt i kapitlet, at individet formes av forskjellige faktorer, og at det er et samspill mellom arv og miljø.

Dyrkorn (1997) skriver at når det blir snakk om mennesker og deres alkoholforbruk, blir det lite fokus på leverskader og alkoholavhengighet. De er opptatt av å hygge seg, oppleve glede, tilhørighet og frihet. Alkoholen for mange kan være en viktig del i en sosial setting. Å drikke sammen skaper tilhørighet i et fellesskap, at de hører til et sted. Videre skriver Dyrkorn (1997) «*Alkohol er også et festsymbol og eit symbol på at no er alt lov; no kan ein gjere nesten som ein vil utan å måtte stå til ansvars. Alkoholen og drikkinga hjelper til med å få alle brikker til å falle på plass: Drikk du med oss, er du ein av oss! Og kven vil ikkje vere med i fellesskapet? Kven vil stå utanfor, bli uglesett særleg eller festbrems?*» (Dyrkorn 1997:20).

Felles handlinger skaper følelse av fellesskap. Skålingen med alkohol tjener de samme funksjoner som hasjpipa som går rundt. Det ville vært naivt å tro at den fellesskapsfølelsen som ritualene skaper, skyldes at det er alkohol i glassene eller hasj i pipene. Avholdsmiljøet har ritualer som tjener til de samme formål. Valget av rusmiddel har symbolsk betydning: Hvilket rusmiddel du benytter, hører til gruppas identitet og «image». Det er ulike sosiale grupper som samles rituelt rundt øl, vin, dyr whisky, hjemmebrent, hasjpipene eller sprøytene. «Fortell meg hvilket rusmiddel du bruker, så skal jeg fortelle deg hvem du er.» (Fekjær 2011:111).

Hvor sterkt mennesker sin atferd og egenskaper kan bli påvirket av biologiske endringer som er til stede, samt av det sosiale miljøet mennesket vokser opp i, er spørsmål som er relevant for opplæring og oppdragelse. Hvis biologisk arv og biologiske forutsetninger har en stor betydning og virker avgjørende, vil ikke mennesket bli påvirket og formet av det sosiale miljøet. (Øia og Fauske 2010).

7.1.1 Alkoholforbruk i sammenheng med høy inntekt og utdanning

Fekjær (2008) skriver at de som har høyest lønn har et større forbruk av vin enn de med lavere lønn. Lossius (2008) skriver at det økte forbruket for begge kjønn har en klar sammenheng med at de med høyt forbruk har en høy utdanning. De med høyest inntekt drakk i gjennomsnitt 30 % mer alkohol enn de med lavere inntekt (Lossius 2008).

Sirius, Statens institutt for rusmiddelforskning, publiserte en artikkel 20.04.2015, om at mennesker med høy utdanning drikker mer, og at fokuset på prestasjon og prestisje har en sammenheng med alkoholforbruket (henviser til vedlegg 2). Sirius har undersøkt sammenhengen mellom alkoholkonsumet og verdisystem blant mennesker over 40 år, og undersøkelsen tar også for seg kjønn, alder, utdanning og sivilstatus. De som har høyere utdanning, på nivå med høyskole og oppover, drikker i gjennomsnittlig ca. 30 % mer enn de med lavere utdanning på videregående nivå, eller lavere. Det høye forbruket blant høyt utdannede kan ha en sammenheng med stress og høyt forventningspress, og at de lettere tyr til flasken grunnet dette (Sirius 2015). Enkelte mennesker streber i dag etter å leve etter det «perfekte liv» som tidligere nevnt. Enkelte har kanskje lett for å la seg stresse, da spesielt i jobbsammenheng, som igjen kan medføre til utbrenthet og psykiske lidelser. De kan eksempelvis ha en jobb som krever mye av dem, og at de ikke klarer å oppnå disse kravene. Dermed kan de føle seg «mislykket». Det kan også være sorg over å ha mistet noen i familien eller i vennekretsen.

7.1.2 Alkoholforbruket siste 20 årene

Folkehelse rapporten⁶ (2014) beregnet alkoholforbruket i Norge, og omsetningen innlands, annet innkjøpt av alkohol, smugling og beregninger for grensehandel (henviser til vedlegg 3). I rapporten konkluderes det med en økning på 40 % de siste 20 årene, noe som er en stor økning. Alkoholens tilgjengelighet på markedet i dag sammenlignet med for 20 år siden kan ha vært én av faktorene til at alkoholforbruket har økt.

Det er bl.a. på grunn av at alkohol kan brukes til rusformål at den blir høyt verdsatt i vårt samfunn. Men alkohol har et par-tre-andre egenskaper til, som ikke er så positive. For det første er den vanedannende og avhengighetsskapende. Det er lett å oppnå rustilstander med alkohol, noe som gjør at mange kommer inn i en vane med å beruse seg ofte på alkohol. Og ettersom rusen blir oppfattet som stort sett positiv, tar det lang tid før den enkelte noensinne begynner å tenke på at ens alkoholforbruk har økt mer en godt er, eller at russytuasjonene også medfører uønskede resultater (Reinås 1993:5).

Opplevelser rundt rusen påvirkes sterkt av de miljømessige og psykologiske forhold. I tillegg utvikler dette seg videre i kulturens oppfatninger av hvordan effekten av rusen som oppnås. Ved at mennesker blir sosialisert blir disse kulturelle oppfatningene overført til neste generasjoner, og er med på å forme forventingene til hva mennesket som inntar rusen opplever under selve rusen. Disse forventingene innen kulturen kan ha en stor påvirkning på hvordan mennesker oppfører seg og hvordan de opplever å være påvirket av rus (Skog 2006).

«Den mest slående dokumentasjonen for dette har vi for alkohol. Grunnen er at dette rusmiddelet har stor utbredelse over et bredt spektrum i ulike kulturer. I mange kulturer er alkohol innarbeidet i eldgamle sosiale ritualer» (Skog 2006:176).

I tillegg har alkoholforbruket økt ved at befolkningen konsumerer mer. Helgefylla er mer preget av at det oftere drikkes vin, samt i mindre eller store mengder (Duckert m.fl 2008:43). Enkelte mennesker er veldig opptatt av å drikke dyr og god vin til middagen, noe som kan være forbundet med status, høy utdanning og høy inntekt. Det kan være veldig «fint» og drikke den dyre og populære vinen til middagen, og man kobler seg av fra hverdagens kjas og mas. De setter pris på å hygge seg over en god middag med et glass rødvin sammen med

---

⁶ Folkehelse rapporten 2014, beskriver helsetilstanden i Norge ved hjelp av eksisterende data og analyse av kilder.

familie og venner. Det er akseptert å ha en vinkartong tilgjengelig, og dette ses ikke på som unormalt i dagens samfunn. Alkohol har blitt en selvfølge og en tradisjon for svært mange når de samles i hyggelig lag.

Mange foretrekker å «kose seg med et glass vin», eller «hygge seg med en halvliter» og de vil si at det å drikke alkohol er forbundet med å hygge seg. Er det slik at det er egenskapene ved alkoholen som gjør at de synes det er hyggelig? (Fekjær 2008) Min tolkning er at de som drikker dyr vin til maten, tenker kanskje ikke over at de drikker mye alkohol, og ser ikke på det skadelig. De kan også slite med å innse at de drikker mye alkohol.

Weihe (2004) skriver at mennesker kan ha det sosialt og hyggelig sammen uten rus tilstede, og at i våres kultur er det en forventning om at alkohol er tilgjengelig, når mennesker samles for å hygge seg å ha det sosialt i lag.

Alkoholbruken er et resultat av enkelte beslutninger som har gjort at vi drikker alkoholen, og dette kan også skje uten at vi selv er bevisste på denne handlingen. Det finnes også en rekke fremvisninger om at det ikke går an å hygge seg uten at det er alkohol inne i bildet (Duckert m.fl 2008). Den dyre biffmiddagen blir ikke det samme uten akkurat den rødvinflaska stående på bordet. Skalldyraften uten hvitvin, blir ikke det samme hvis hvitvinen var byttet ut med brus. Det har oppstått kulturer innen alkoholtyper som vin, øl og brennevin, og enkelte går på vinkurs og ølkurs. Det forventes at det skal være hvitvin i akkurat den konteksten med skalldyrmat, som reker og hvitvin. Det har blitt en del av kulturen, og det er såpass «vanlig» blitt. Hvorfor enkelte ikke klarer å hygge seg uten alkohol, eller «må» møtes over et glass vin eller to, kan ha med hva vi forventer og som vi ser på som vanlig i dagens kultur og samfunn.

Den vanligste symbolfunksjonen alkohol for tiden har, er å fungere som en fane som tydelig skal understreke skillet mellom det grå hverdagslivet og den velfortjente fritiden: «Nå skal jeg (vi) sannelig unne meg (oss) noe ekstra. Til denne symbolfunksjonen benytter vår kultur også kostbar mat, levende lys, endret klesdrakt etc. Alkoholvarenes priser begrenser det generelle forbruket, men bidrar til følelsen av å «unne seg noe ekstra» (Fekjær 2008:109).

Samfunnet har endret seg og det er større tilgjengelighet på alkohol i dag enn tidligere. Teknikken har ført til at det i dag har kommet vin i pappkartonger, som fører til at vinen holder seg lengre og at vinen kan nytes over en lengre tidsperiode. Tidligere var det flasker, og vinen kunne ikke oppbevares på samme måte som pappkartongen. Det kan være at samfunnsendringene har ført til at alkoholkonsumet har økt, da spesielt med tanke på tilgjengeligheten for alkohol nå i dag, sammenlignet med tidligere.

Forskjellige drikkemønstre kan ansees som risikofylt, samt gi varige problemer. De ulike drikkemønstrene kan være de som stresser, og drikker på grunn av stress. De som fester mye, og er typisk «fylla-drikker». De som sitter mye alene, isolerer seg og er lite sosiale. De som drikker når de kommer hjem etter jobb, og de som drikker vin i forbindelse med god mat (Duckert m.fl 2008). Duckert m.fl (2008) mener at alkohol er tilgjengelig i dag på en helt annen måte enn tidligere. Grunnene til dette er globalisering, at vi reiser mer, endringer i skjenkebestemmelser, etablering av flere polutsalg, samt endringer i norske drikkevaner. I tillegg har media hatt matprogrammer med testing av alkoholtyper, og det skrives spalter i ukebladene om for eksempel mat og vin.

Mennesket er et sosialt dyr. Man har behov for å møtes, men vil ofte ikke si at man møtes bare for å møtes. Det virker mindre truende å samles om en fellehandling. Blant annet kan man be hverandre «komme til kaffe», eller «ta en øl». Uformelle regler fastsetter hvilke rituelle fellehandlinger som benyttes (Fekjær 2008:110).

Hansen (1996), skriver om rusmiddelavhengighet i boken *Psykologi og psykiske lidelser*, Håkonsen (2014) at for mennesker som har møtt på vonde opplevelser i ungdommen og barndommen, samt opplevd mangel på omsorg, vil det å knytte nære og intime relasjoner med andre mennesker i voksen alder gjøre de mer utsatte for å bli rusavhengige.

I 1993 var det registrerte forbruket av alkohol med 4.55 liter ren alkohol per. innbygger (15 år og eldre). Året med høyest forbruk var i 2008, med 6.75 liter per innbygger. Det registrerte forbruket har gitt en økning på 48 %, fra 4,55 liter i 1993 til 6,75 liter i 2008. Etter dette gikk forbruket av alkohol litt ned, og økningen i registrert forbruk fra 1993 til 6,21 liter i 2012 som utgjør 36 %. Folkehelse rapporten konkluderer med bakgrunn av disse opplysningene at økningen av alkoholforbruket de siste 20 årene har vært på ca. 40 % (Folkehelseinstituttet 2015).

En av årsakene til økningen på 40 % kan være at det i dag er polutsalg og at det er sosialt akseptert blant venner og drikke alkohol.

Øia (2010) skriver at tilgjengeligheten på rus er sett på som en utløsende faktor. I følge Duckert m.fl (2008) kan avhengighet ha en sammenheng med forventninger, det kan være søken etter å slappe av, følelsen av velvære eller å «glemme» virkeligheten for en stund. Det kan være mange mennesker som forventer at de ikke kan ha det koselig uten at alkohol er involvert, og at de trenger alkohol for å klare å slappe av, spise god mat, eller hvile.

Som nevnt tidligere i oppgaven, på definisjon av sentrale begreper defineres misbruk på forskjellige måter. Det er også forskjellige oppfatninger om hva det «å drikke for mye» innebærer.

I selskapslivet tenker vi ofte at noe har drukket «litt for mye». Hvem som har drukket «for mye», kan vi se på mange meters avstand. Det er den ubehagelige atferden vi bygger på. Andre i selskapet kan ha drukket betydelig større alkoholmengder, uten at det hevdes at de har drukket «for mye». Mange som «drikker for mye», drikker faktisk ikke så mye alkohol. Det finnes også mennesker som drikker store mengder alkoholmengder uten særlige atferdsendringer. De blir sjelden oppfattet som problemdrikkere, men kan likevel bli syke og dø av sin drikking (Fekjær 2008:182):

7.1.4 Alkoholmisbruk som sosialt innlært atferd

For å få en nærmere forståelse for hvordan vi mennesker utvikles og påvirkes, vil det her redegjøres om individets utvikling. Individets utvikling handler om at vi mennesker utvikles over tid gjennom læring, samspill og sosialisering med andre mennesker, som nevnt i det sosiokulturelle perspektivet.

Barn blir påvirket av foreldrenes forhold til alkohol gjennom modell-læring. Drikkemønsteret hjemme er viktig; jo større forbruk, jo større risiko for at barnet senere får problemer med alkohol (Weisæth 2000:299).

Weisæth (2000) skriver at miljøfaktorer og egenskaper ved miljøet er viktig. Den sosiale læringsteorien anser alkoholmisbruk som en atferd som er feillært, og som er det er mulig å endre på. *«Alkoholinntak som sosialt innlært atferd kommer til å dominere over andre former for atferd, og har blitt lært som en måte å møte vansker på, og for å oppnå avspenning, for å få ro, sove osv. Det er kontroversielt hvorvidt alkoholavhengige kan lære seg såkalt «kontrollert drikking» (Weisæth 2000:299).*

De fleste kjenner en vinsnobb, men tilsynelatende ingen vinsnobb selv. Vinelskere vil kunne si: «Kanskje noen andre drikker vin på grunn av snobberi, men selv drikker jeg vin bare fordi vin tilfeldigvis smaker så forferdelig godt.» Utsagnet er et ærlig uttrykk for den subjektive opplevelsen. Men like åpenbart er det at smakspreferanser er sosialt innlært. Hvorfor skal en vin ha spesiell affinitet⁷ til smaksløkene i sosiale lag? (Fekjær 2008:115).

Håkonsen (2014) skriver at enkelte mennesker kan reagere med å bli deprimerte, eller aggressive etter alkoholinntak, mens enkelte andre blir i godt og lystig humør. Videre skriver Håkonsen *«Slike forskjellige reaksjoner skyldes ikke bare rusvirkningen, men også personens forventninger og hvordan han har «lært» seg å reagere (Håkonsen 2014:379).* Mennesker med en aggressiv reaksjon på alkohol kan ha eksempelvis hatt opplevelser der de har sett foreldre eller andre omsorgspersoner reagere på samme måte i barndommen.

I vårt samfunn tar det ca. 20 år fra vi blir født og til vi er et selvstendig og voksent individ. Vi kan forstå utviklingen ut i fra to viktige prosesser: Den ene prosessen handler om modning. Modning tar for seg at mennesket utvikler sine ferdigheter og evner ut i fra genetiske anlegg. Mennesket blir etter hvert helt utviklet. For at en slik utvikling skal være til stede i større eller mindre grad, må utviklingen følge en plan. Genene kan påvirke det som er særpreget med hver enkelt, samt fellestrekk mennesker har. Modning vil derfor skje i samspill med omgivelsene. Den andre prosessen kalles for læring, og handler om å tilegne seg erfaringer og opplevelser, og at mennesket er i en allsidig prosess. Læring er en prosess som tar utgangspunkt i menneskets genetiske verktøy, samtidig som det er sterkt avhengig av hvordan de påvirkes av omgivelsene rundt. Den individuelle utviklingen av mennesket skjer i samspill med læring og modning (Øia og Fauske 2010).

---

⁷ Slektskap

Schacter (2012) skriver i boken *Psykologi og psykiske lidelser* av Håkonsen (2014) følgende: «De arvelige bestemte egenskapene hos mennesket kommer til uttrykk gjennom modning. Modning er den genetiske bestemte vekten og utviklingen hos mennesket, en utvikling som er relativt uavhengig av miljøfaktorer (Håkonsen 2014:43).

Fekjær (2008) skriver at de fleste mennesker kan huske første gangen de smakte på øl og vin, og at de i starten ikke likte hva øl og vin smakte. Videre skriver Fekjær (2008) «Men bruken oppfattes som et symbol på voksenhet. Hvis nybegynneren tør vise sin manglende smak for voksenhetssymbolet, får han høre at «Du kommer til å like det så godt etter hvert, så!». Først når en har tvunget drikken i seg mange ganger, lærer en å like smaken. Det gjelder kaffe, sigaretter og mange slags mat. Brennevinets smak blir, særlig i tilvenningsperioden, kamuflert med tilsetninger («blandevann») for å få bort den ubehagelige smaken. I begynnelsen vil få mene at blandingen (drinken) smaker bedre enn «blandevannet» alene (hvis en kan smake forskjell) (Fekjær 2008:166)

Hvis vi tenker tilbake på eksempelet med skalldyrmat og hvitvin, er min tolkning at dette kan være en atferd som er tillært. Det samme samme gjelder å drikke champagne på nyttårsaften, det kan også ha med tradisjonen å gjøre, og hvordan kulturen har påvirket oss. I tillegg er det veldig vanlig å møte venninner og venner over ett glass vin, noe som også kan være en tillært atferd.

8.0 Avslutning

8.1 Konklusjon

Det kan konkluderes med at arv alene ikke nødvendigvis er årsak til alkoholavhengighet, men at det kan eksempelvis gjør enkelte mennesker mer genetisk sårbare for å utvikle denne typen avhengighet. Det er bestemte forsteninger for hvordan genene våre utvikler seg, og at disse forutsetningene igjen er avhengig av et miljø, som eksempelvis venner og familie, for å utvikle seg videre.

Mye av litteraturen som er presentert i oppgaven vektlegger at miljøet spiller stor rolle i å bli rusavhengig, og at det er i samspill med miljøet vi mennesker utvikler oss. Det er tydelig at alkoholforbruket har økt de siste 20 årene, samt at tilgjengeligheten på alkohol er større i dag enn tidligere. Dette kan ha påvirket mennesker til lettere å ty til flasken, ved eksempelvis stress, familieproblemer og skilsmisser. Tilgjengeligheten på alkohol er også sett på som en viktig faktor for å utvikle avhengighet. I tillegg viser forskning at en genmutasjon kan føre til at noen blir alkoholavhengige, og at enkelte er mer disponible for å utvikle avhengighet enn andre. Det er ikke noe fasit på hvorfor noen mennesker blir alkoholavhengige, hvor mye som skyldes arv, og hvor mye som skyldes miljøfaktorer. Det kan være at forskere i fremtiden vil komme med resultater og kunnskap om arv og alkoholavhengighet, da dette er noe som forskes mye på både internasjonalt og nasjonalt.

Det er også vanskelig å fastslå om et menneske er alkoholavhengig på grunn av et høyt alkoholforbruk. I tillegg defineres misbruk på forskjellige måter og det finnes forskjellige oppfatninger av dette begrepet. Avhengighet anses å være når forbruket går utover mennesket psykiske og fysiske helse, og de konsekvensene dette bærer med seg. Det kan også foreligge mye skjult forbruk av alkohol, hvor mange drikker i det skjulte.

8.2 Refleksjon

Å skrive denne oppgaven har vært en lærerik prosess i seg selv, i den form at jeg har tilegnet meg mye ny kunnskap om temaet. I tillegg har jeg fått en mer helhetlig forståelse for hvorfor noen mennesker blir avhengig. Hvordan faktorer som arv, kultur, læring og nettverk påvirker utviklingen av avhengighet har gitt meg en bredere forståelse for hvordan og hvorfor disse problemene oppstår. Jeg hadde med meg en forforståelse om at venner vi omgås med i voksen alder kunne bety en stor rolle for å utvikle avhengighet ovenfor alkohol og rus. Ved å skrive denne oppgaven, har forforståelsen min blitt større i den grad at jeg har mer innsyn i de ulike miljøfaktorene som påvirker oss.

Det har i tillegg vært interessant å få et innblikk i om alkoholavhengighet kan ha en sammenheng med arv, da dette er et tema som er veldig relevant for dagens forskning. Dette viser igjen bredde av hvor mange faktorer som kan gi forklaringer på hvorfor noen blir alkoholavhengige. Skulle forskning i fremtiden vise enda tydeligere at alkoholavhengighet kan være arvelig, gir dette meg refleksjoner om at samfunnet kan få et annet syn på alkoholavhengighet. De som sliter med alkoholavhengighet kan kanskje legges skylden på at de er mer sårbare genetisk sett, og miljøet kan få en mindre betydning i årsaksfaktorene.

Min tolkning rundt hvorfor noen blir alkoholavhengige er fortsatt at miljøet spiller en stor rolle. Alkoholavhengighet kan oppstå i godt voksen alder grunnet stress i arbeidslivet, skilsmisser, dødsfall i familien eller et press om å bli sosialt akseptert. Ved å jobbe med denne oppgaven har jeg også lært at misbruk defineres på ulike måter, og at det er forskjell på å ha et høyt alkoholforbruk, og det å være alkoholiker. Erfaringer jeg har gjort meg er at det kan være mange forskjellige grunner til at noen blir alkoholavhengige, og at jeg som kommende vernepleier vil ha nytte av denne kunnskapen når jeg møter disse gruppene i arbeidslivet.

Prosessen med å skrive denne oppgaven har gitt meg tanker om nye problemstillinger og spørsmål. Jeg har vurdert ulike problemstillinger i denne prosessen, som eksempelvis forskjellen på alkoholforbruket mellom kvinner og menn, og hva som utgjør forskjellene i alkoholforbruket. Andre temaer som falt meg inn, er hvordan samfunnet i dag påvirkes av at mennesker sliter med alkohol- og rusavhengighet. Alkohol- og rusavhengighet henger ofte sammen, men ikke alltid, med psykiske lidelser. Kriminalitet og rus, er også et kjent fenomen.

I samfunnet er alkohol ofte skyld i skader, vold, kriminalitet og psykiske lidelser. Sett ut i fra et samfunnsperspektiv, koster det samfunnet mye, da det er vanskelig å få nok behandlingstilbud for alle som trenger hjelp. Noen mennesker som sliter med rus og kriminalitet kan fungere bedre i en institusjon. Dette kan være fordi rusmiljøet er såpass tøft og utrygt, mens de i en institusjon er i tryggere rammer enn ute i miljøet. Det er fortsatt en utfordring for samfunnet og gi et tilstrekkelig behandlingstilbud for mennesker i slike situasjoner og de havner ofte «mellom to stoler». Jeg har nå et mer åpent blikk på hvorfor noen blir alkohol- eller rusavhengige, fordi jeg har bearbeidet og tilegnet meg mye ny kunnskap i prosessen med å skrive denne oppgaven.

Kildeliste

Bie, Kristin (2010). *Refleksjonshåndboken*. Oslo: Universitetsforlaget

Bunkholdt, Vigdis (2000). *Utviklingspsykologi*. Otta: Universitetsforlaget

Dalland, Olav (2012). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Duckert, Fanny, Kari Lossius, Edle Ravndal og Bente Sandvik (2008). *Kvinner og alkohol*. Oslo: Universitetsforlaget

Dyrkorn, Harald (1997). Kulturutvikling og kulturkamp i Fråhåldsrøsla. I: Lunde, Aase (red.) (1997). *Trenger vi alkohol? Alkoholens plass i sosialt liv* s. 19-24.
Oslo: Avholdsfolkets landsråd

Dysthe, Olga (red.) (2001). *Dialog, samspel og læring*. Oslo: Abstrakt Forlag

Dysthe, Olga (red.) (2001). Om sammenhengen mellom dialog, samspel og læring. I: Dysthe, Olga (red.) (2001). *Dialog, samspel og læring* s. 9-30. Oslo: Abstrakt forlag

Fekjær, Hans Olav (2008). *Rus – bruk, motiver, skader, behandling, forebygging, historikk*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Guldbrandsen, Liv Mette (red.) (2006) *Oppvekst og psykologisk utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget

Helgesen, Leif A (2011). *Menneskets dimensjoner*. Kristiansand: Høyskoleforlaget

Hundeide, Karsten (2006). Diskurser, redskaper og kontrakter i barns utvikling: Et kulturpsykologisk perspektiv. I: Guldbrandsen, Liv Mette (red.) (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling* s. 272-291. Oslo: Universitetsforlaget

Håkonsen, Kjell Magne (2014). *Psykologi og psykiske lidelser*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Jellestad, Finn Konow (2012). Hjernens rusavhengighet. I: Lossius, Kari (red.) (2012). *Håndbok i rusbehandling. Til pasienter med moderat til alvorlig rusavhengighet* s. 75-88
Oslo: Gyldendal Akademisk

Lossius, Kari (red.) (2012). *Håndbok i rusbehandling. Til pasienter med moderat til alvorlig rusavhengighet*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Lunde, Aase (1997). *Trenger vi alkohol? Alkoholens plass i sosialt liv*.
Oslo: Avholdsfolkets landsråd

Nolen-Hoeksema, Susan (2011). *(ab)normal psychology*. Yale University

Skog, Ole Jørgen (2006). *Skam og skade*. Oslo: Gyldendal Akademisk

Snoek, Jannike Engelstad og Knut Engedal (2000). *Psykatri*. Latvia: Akribe Forlag

Skårderud Finn, Svein Haugsgjerd og Erik Stänicke (2010). *Psykatri boken*.
Oslo: Gyldendal Akademisk

Weihe, Hans -Jørgen Wallin (2004). *Rus*. Oslo: Abstrakt forlag

Weisæth, Lars og Odd Steffen Dalgard (red.) (2000). *Psykisk helse*.
Gjøvik: Gyldendal Akademisk

Weisæth, Lars (2000). Alkoholavhengighet. I: Weiseth, Lars og Odd Steffen Dalgard (red.) (2000). *Psykisk helse* s. 299-303. Gjøvik: Gyldendal Akademisk

Øia, Tormod og Halvor Fauske (2010). *Oppvekst i Norge*. Otta: Abstrakt forlag

Internettreferanser

Atekst database. VG. Forfatter: Lohne, Jenny-Linh 2013 Forskere fant «alko-gen» Kan gjøre behandling mye lettere. 2013.

<https://web.retriever-info.com/services/archive/search> (hentet fra databasen atekst)

Lest: 10.05.2015

Statens institutt for rusmiddelforskning, Sirius. Høyt utdannede drikker mer. Publisert den 20. April 2015

Tilgjengelig URL: <http://www.sirus.no/hoyt-utdannede-drikker-mer/> Lest: 17.05.2015

Store Norske Leksikon. Publisert den 21.02.2013

Tilgjengelig URL: <https://snl.no/milj%C3%B6psykologi>

Lest 24.05.2015

Store Norske Leksikon. Oppdatert 15.09.2014

Tilgjengelig URL: <https://snl.no/alkoholisme>

Lest 24.05.2015

Store Norske Leksikon. Oppdatert 03.01.2013

Tilgjengelig URL: <https://snl.no/genetikk>

Lest 24.05.2015

Folkehelseinstituttet. Forfattere: Christophersen, Asbjørg og Hanna Hånes.

Folkehelse rapporten 2014: Beregninger av alkoholforbruk i Norge 2015. Publisert den 30.06.2014, endret 09.04.2015.

http://www.fhi.no/eway/default.aspx?pid=239&trg=Content_7266&Main_6157=6261:0:25,5561&MainContent_6261=7266:0:25,9586&Content_7266=7269:110860:25,9586:0:7268:1:::0:0 Lest: 20.05.2015

NRK. Hvem som publiserte artikkelen: Kristian Rolstad. Har oppdaget fylle-genet. (Publisert og oppdatert den 20.10.2010) <http://www.nrk.no/livsstil/har-oppdaget-fylle-genet-1.7344904>

Lest: 24.05.2015

Vedlegg

Vedlegg 1 Artikkel fra VG: Alkogen

web.retriever-info.com

Markér søkeord

Skriv ut

Forskere fant «alko-gen» Kan gjøre behandling mye lettere

VG R 26.12.2013 Side 20 - Del: VG

Forfatter: Av JENNY-LINN LOHNE

En genmutasjon kan være årsaken til at noen av oss blir alkoholavhengige.

Ekspertimentet er blitt utført på mus som har fått valget mellom vann og en væske med alkoholprosent på samme nivå som vin. Musene uten mutasjon i genet Gabrb1 valgte i nesten alle tilfellene alkoholfritt. Forsøksdyrene med denne genfeilen valgte på sin side alkoholholdig drikke i nesten 85 prosent av tilfellene. Forskere, en samling av vitenskapsmenn fra fem britiske universiteter, har slått seg sammen for å identifisere arvelige faktorer som fører til alkoholisme, skriver Sciencedaily. De har publisert sine funn i tidsskriftet Nature Communications. - Kan bedre behandling - Her er det et stort potensial til å utvikle bedre behandling av alkoholisme i fremtiden, sier en av lederne for studien, Dr. Quentin Anstee ved universitetet i Newcastle. For selv om alkoholisme hos mennesker også avhenger av miljø og flere andre faktorer, tror forskerne at genfunnet kan føre til en helt ny tilnærming til rusavhengighet. Musene med genfeilen var ikke bare drikkfældige, de viste seg også villige til å jobbe for rusen. De genmuterte musene skjøv nemlig på en spak for å få den sterke drikken sin gang på gang. Denne innsatsen ville de edruelige musene ikke legge ned for å få alkohol servert. Slitsom last - Alkoholavhengighet er svært belastende for den som lider av det, for familiene og samfunnet generelt. Det er fortsatt mye vi ikke forstår om hvordan og hvorfor alkoholbruk utvikler seg til avhengighet, men resultatene av dette mangeårige prosjektet indikerer at det finnes en genetisk komponent for noen individer, sier professor Hugh Perry. Han leder den nevrovitenskapelige delen av Medical Research Council i Storbritannia, som finansierer deler av prosjektet. Studien viser nemlig at musene med denne genmutasjonen fikk større utslag i deler av hjernen som kontrollerer nytelse og belønning. - Hvis videre forskning viser at det finnes lignende mekanismer hos mennesker, kan det hjelpe oss til å identifisere de som står i fare for å utvikle avhengighet og sørge for at de får en mer effektiv behandling, sier Perry.

Bildetekst:

- ARV OG AVHENGIGHET: Musene som ble brukt i studien valgte alkohol ut fra om de hadde en genmutasjon eller ikke. Forskerne tror dette kan være avgjørende for å forstå alkoholisme hos mennesker. Illustrasjonsfoto: PA PHOTOS

© VG

Vis avisside

Les også

Sagt om alkoholisme

Fremover - 11.05.2012

Alkoholisme

Adresseavisen - 16.07.2013

Genmutasjon kan kaste nytt lys over Bjarkøy-saken

Aftenposten - 22.02.2000

Vis flere

Vedlegg 2 Høyt utdannede drikker mer

Høyt utdannede drikker mer

Publisert den 20. april, 2015 i Nyheter

Fokus på prestasjon og prestisje henger sammen med høyere alkoholkonsum.

SIRUS har undersøkt sammenhengen mellom verdisystem og alkoholkonsum blant mennesker over 40 år. Resultatene er publisert i en artikkel i det vitenskapelige tidsskriftet Use & Misuse.

Undersøkelsen ser også på ulike demografiske grupper delt inn etter kjønn, sivilstatus, alder og utdanningsnivå. De med høyere utdanning drikker gjennomsnittlig omtrent 30 prosent mer enn de med utdanning på videregående nivå eller lavere.

Bare fire prosent av studiedeltakerne med høyere utdanning rapporterer at de er avholds. Blant de som avsluttet studiene etter grunnskolen, er det sju prosent som ikke drikker alkohol.

Sammen med kollega Geir Scott Brunborg har Trond Nordfjærn ved SIRUS undersøkt data fra over 4000 norske kvinner og menn.

Studiedeltagerne fylte ut spørreskjema og ble intervjuet over telefon i forbindelse med Den norske studien av livsløp, aldring og generasjon (NorLAG) ved Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA).

Kan være knyttet til fokus på prestasjon og prestisje

Det høyere konsumet blant de høyt utdannede kan være knyttet til fokus på prestasjon og prestisje.

- De legger mye press på seg selv. Dette kan være knyttet til stress, og gjøre at de lettere tyr til flasken, sier Nordfjærn.

Forskerne ved SIRUS finner nemlig at personlige verdisystemer med vekt på prestasjon er knyttet til høyere alkoholkonsum. Folk som legger vekt på nytelsesverdier, har også gjennomsnittlig høyere alkoholkonsum og mindre sjanse for å være avholds.

På den andre siden finner vi grupper med konservative og tradisjonelle verdier.

- De har kanskje fokus på religiøse verdier, og ikke overraskende henger dette sammen med redusert alkoholforbruk, sier Nordfjærn.

Mindre mengder alkohol og større sjanse for å være avholds finner vi også blant de med prososiale verdier, som er opptatt av å beskytte velferden til andre mennesker.

Kommunikasjon tilpasset ulike verdigrupper

- Myndighetenes kommunikasjon om alkohol kan i større grad tilpasses ulike verdigrupper. Når det gjelder mennesker med nytelsesverdier, kan man for eksempel fokusere på andre måter å nyte livet på, sier Nordfjærn.

Mange etablerer et usunt drikkemønster mens de er studenter, så tiltak rettet mot denne gruppen kan kanskje være nyttige. En annen mulighet er fokus på å moderere alkoholbruken i sammenheng med jobb, for eksempel jobbfester.

Flere kvinner enn menn er avholdende

Studien viser også at ni prosent av kvinnene er avholds, mot tre prosent av mennene. Blant folk i alderen 40-60 er rundt 3 prosent avholds, sammenlignet med 10 prosent i gruppen på 61 år og over. De som ikke er gift eller samboende, er oftere avholds, men får samtidig i seg mer alkohol totalt sett.

Vedlegg 3 Beregninger av alkoholforbruket i Norge

Folkehelse rapporten 2014:

Beregninger av alkoholforbruket i Norge

Lenke/referanse til denne artikkelen: <http://www.fhi.no/artikler/?id=110860>

Vi har i Folkehelse rapporten 2014 beregnet alkoholforbruket i Norge ut fra omsetningen innenlands, pluss beregninger for grensehandel, annet innkjøp av alkohol i utlandet og smugling.

Forbruket i 2012

Det registrerte forbruket i 2012 var 6,21 liter ren alkohol per voksen innbygger (dvs 15 år og eldre). I tillegg til dette kommer det uregistrerte forbruket (fra turistimport, hjemmeproduksjon m.v), som er beregnet til ca 1,6 liter ren alkohol per innbygger. Totalt er forbruket anslått til 7,8 liter i 2012, som kan avrundes til cirka 8 liter.

Etter at arbeidet med kapitlet i Folkehelse rapporten 2014 var ferdigstilt, har tall for det registrerte forbruket i 2013 blitt publisert, se utviklingen på figur 1 nedenfor.

Økningen

Når det gjelder å beregne hvor stor økningen i alkoholforbruket er, vil det variere med hvilke år som sammenliknes. Vi har i kapitlet om alkohol i Folkehelse rapporten sett 20 år tilbake. 1993 var et bunnår (i nyere tid) når det gjelder det registrerte forbruket, med 4,55 liter ren alkohol per innbygger 15 år og eldre.

Toppåret var 2008 med 6,75 liter.

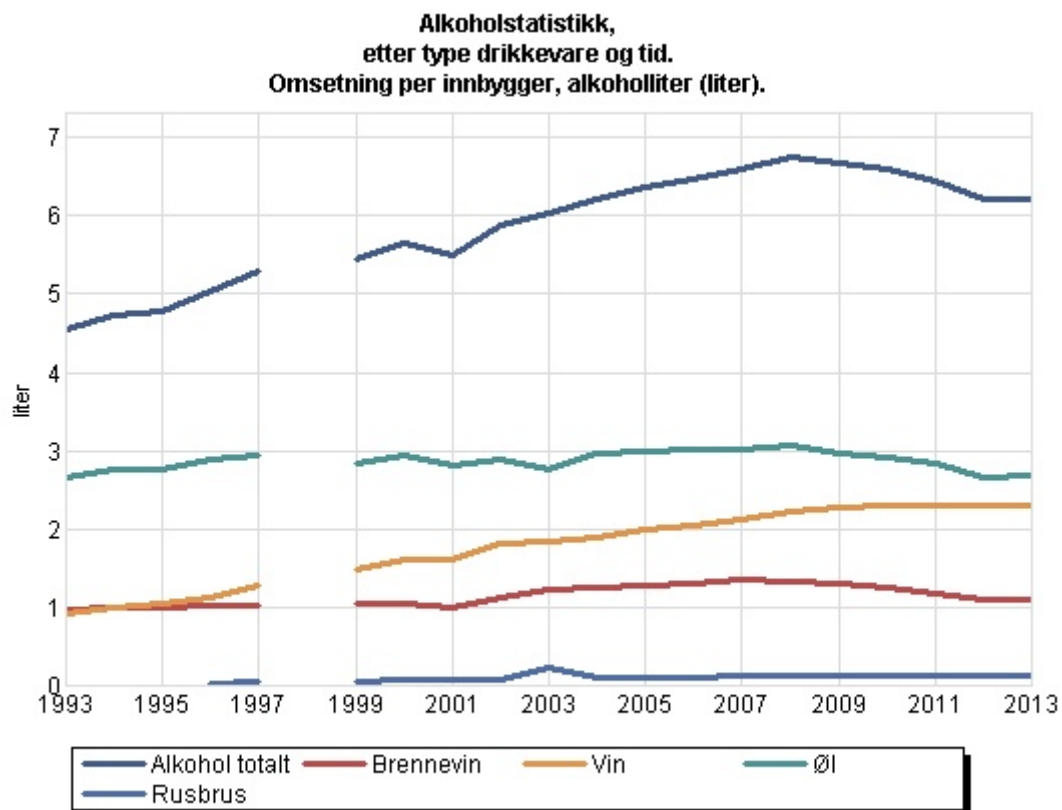
Det siste året Folkehelse rapporten 2014 har inkludert omsetningstall for, er 2012 med 6,21 liter. Økningen i registrert forbruk, fra 4,55 liter i 1993 til 6,75 liter i 2008, var dermed på 48 %. Deretter gikk det registrerte forbruket noe ned, og økningen i registrert forbruk fra 1993 til 6,21 liter i 2012 er på 36 %.

Dette er bakgrunnen for at vi i kapitlet i Folkehelse rapporten 2014 konkluderer med en økning på 40 prosent i forbruket de siste 20 årene. Det mest korrekte hadde vært å skrive *cirka* 40 prosent, siden vi ikke har klare tall for uregistrert forbruk.

Når det gjelder det uregistrerte forbruket, har SIRUS bare tall for taxfree-salget fra de siste par årene. Dette står for cirka 0,5 liter per person per år. I tillegg kommer smugling, forbruk under opphold i utlandet, hjemmeproduksjon og ikke minst grensehandel. Estimer basert på omsetningen hos Systembolaget i Sverige, tyder på at det etter 1995 har vært en betydelig økning i forbruket av alkohol som er kjøpt i Sverige.

Se siste rapport fra Sirus: [Rusmidler i Norge 2013](#) (pdf) (s 19-24 omtaler uregistrert forbruk, blant annet grensehandel og taxfree)

SSB har tall tilbake til 1851 for registrert forbruk. Se diagrammer nedenfor.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 1. Alkoholomsetningen fra 1993 til og med 2013 (grensehandel og annet uregistrert forbruk er ikke med). Kilde: SSBs statistikkbank.

Figur 2. Alkoholomsetningen i Norge 1851-2013. Registrert forbruk. Kilde: SSBs statistikkbank.

Vær oppmerksom på hva som er beregningsgrunnlaget i tabellene. Vi beregner alkoholforbruket per innbygger 15 år og eldre. Ved internasjonale sammenlikninger benyttes av og til forbrukstall per innbygger, det vil si fra 0 år. Beregningene bak diagrammet som er publisert i kapitlet om alkohol og andre rusmidler i Folkehelse rapporten 2014, gjelder for befolkningen 15 år og eldre og er hentet fra Verdens helseorganisasjon (WHO)

Spørreundersøkelser gir sjelden et presist mål på hvor mye man drikker, og svarene vil ofte være en underrapportering. Det vil si at deltakerne drikker mer enn de rapporterer om på spørreskjemaet. Spørreundersøkelser er likevel interessante for å sammenlikne grupper i befolkningen og for å følge drikkevanenes utvikling over tid.

Alkoholforbruket påvirkes av flere faktorer, pris og tilgjengelighet er viktig.

Publisert: 30.06.2014, endret: 06.05.2015, 18:17

Skrevet av Asbjørg Christophersen og Hanna Hånes

Vedlegg 4 Oppdaget fylle-genet

Har oppdaget fylle-genet

Så mange som 20 prosent av oss kan ha et gen som gjør at vi blir raskere fulle enn andre. Nå vil forskere bruke det nyoppdagede genet til å bekjempe alkoholisme.

Forskere i USA har gitt ut en rapport hvor de forteller at mellom 10 og 20 prosent av befolkningen har genet CYP2E1. Dette genet forsinker handlingseffekten til enzymene som bryter ned alkoholen og gjør at disse kommer tregere i gang enn hos andre.

Dermed blir effekten av alkohol sterkere ettersom det tar lang tid før alkoholen forsvinner fra kroppen.

Tåler lite, blir sjelden avhengig

Den lave toleransegrensa gjør at genet kan ha en svært positiv effekt.

Ettersom folkegruppen med CYP2E1 ikke tåler alkohol like godt som andre, har de også mindre sjanse for å utvikle alkoholavhengighet.

Dette mener forskerne at er informasjon de kan bygge videre forskning på.

Brukte studenter som forsøkskaniner

Studiet er foretatt av et forskerteam ved Universitet i North Carolina som brukte 237 velvillige studenter som studieobjekter. Professor Kirk Wilhelmsen mener at funnet kan brukes til å behandle folk med alkoholproblemer.

- Vi ser at genet beskytter mot alkoholisme og at det har en veldig sterk effekt, sier han i en uttalelse.
- **Alkoholisme er en svært komplisert sykdom, men dette kan være med på å forklare noe av årsaken, fortsetter han.**

Forskerne tror at om man kan overføre genet til mennesker med alkoholproblemer, kan CYP2E1 brukes til å gjøre folk mindre tolerante og dermed dempe inntaket.

Publisert 20.10.2010, kl. 18:06 Oppdatert 20.10.2010, kl. 19:43